

ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

УДК 378.091.12:159-051]:159.923.2

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.4211>

Цюман Т.,

доцентка кафедри психології особистості та соціальних практик
Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка педагогічних наук,
м. Київ, Україна
t.tsiuman@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-2363-938X

Адамська З.,

доцентка кафедри психології розвитку та консультування
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
кандидатка психологічних наук,
м. Київ, Україна
ipp82@elr.tnpu.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-8288-836X

Рева О.,

доцентка кафедри психології особистості та соціальних практик
Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка психологічних наук, доцентка,
м. Київ, Україна
o.reva@kubg.edu.ua

ORCID iD 0000-0002-6712-6666

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФАСИЛІТАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті здійснено теоретичний аналіз основних підходів до визначення поняття «фасилітація» у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Приділено увагу концептуальним засадам аналізу фасилітації у різних наукових психологічних школах. Зазначено, що фасилітацію досліджували в контексті гуманістичного, екзистенційного підходів. Виокремлено з масиву наукових вітчизняних та зарубіжних досліджень поняття фасилітації як процесу організації міжособистісної взаємодії для забезпечення оптимальних умов саморозвитку, самопізнання, самоаналізу й розкриття власних внутрішніх потенцій. Окреслено зміст поняття фасилітативної поведінки майбутніх психологів як системи послідовних дій, спрямованих на підтримку конструктивного діалогу в емоційно сприятливій атмосфері з метою максимального залучення для спільного розв'язання завдань професійної діяльності. Обґрунтовано процедуру емпіричного дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів. Запропоновано авторську анкету, спрямовану на встановлення рівня обізнаності студентів щодо поняття «фасилітативна поведінка». Для виявлення глибинних психологічних рис, які визначають схильність особистості до фасилітативної поведінки, вибрано короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) в адаптації М. Кліманської, І. Галецької.

За результатами емпіричного дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів з'ясовано, що основними психологічними чинниками фасилітативної поведінки останніх можна вважати домінування внутрішньої мотивації професійного вибору, гуманістичну спрямованість особистості, усвідомлення ролі та змісту фасилітативної поведінки в професійній діяльності психолога. Найважливішими аспектами фасилітативної поведінки психолога студенти вважають комунікативний та адаптивний. Серед індивідуально-особистісних якостей найбільш значущими в забезпеченні можливості реалізації фасилітативної поведінки є такі риси, як комунікабельність, толерантність, відкритість, впевненість у собі, емпатійність, цілеспрямованість та щирість.

Ключові слова: впевненість у собі, емпатійність, майбутні психологи, фасилітація, фасилітативна поведінка, цілеспрямованість.

© Цюман Т., Адамська З., Рева О., 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

Вступ. У межах синергетичного підходу професійне становлення особистості майбутнього фахівця передбачає актуалізацію важливих елементів її саморозвитку через постійне практикування та особистісне зростання. Процес підготовки фахівців соціономічних професій, для яких особистість є об'єктом професійного впливу та діяльності, передбачає використання широкого спектра практико-орієнтованих методів, частина з яких ґрунтується на фасилітативному підході, одним із фундаторів якого був К. Роджерс. На сьогодні у працях зарубіжних (Д. Майерс, Ф. Олпорт, В. Меде, Н. Тріплетт, К. Роджерс та ін.) і вітчизняних (О. Кондрашихіна, М. Казанжи, Г. Радчук, О. Фісун, А. Хоменко та ін.) науковців поняття «фасилітація» (від *англ.* facilitate) трактується як важливий елемент у взаємодії людей, які перебувають у різновекторних площинах стосунків. Наприклад, мова може йти про відносини у міжособистісній площині, професійній взаємодії чи в сімейних стосунках. Натомість фасилітація як феномен розкривається через процеси полегшення чи сприяння саморозкриттю особистості, актуалізації її внутрішніх механізмів особистісного саморозвитку та самозміни.

Успішна реалізація змісту професійної діяльності фахівців соціономічних професій передбачає наявність у них самих певного спектра поведінкових проявів, які зумовлюють можливість реалізації фасилітативного впливу. Сучасні науковці більшу увагу приділяють проблемі фасилітативної діяльності, фасилітативного впливу, фасилітативним методам, проте питання змісту та складових фасилітативної поведінки психологів залишається мало вивченим і впорядкованим.

Мета статті — емпірично дослідити психологічні чинники фасилітативної поведінки майбутніх психологів.

Завдання:

- здійснити теоретичний аналіз основних підходів до визначення поняття фасилітація у вітчизняній та зарубіжній літературі;
- окреслити зміст поняття фасилітативної поведінки майбутніх психологів;
- обґрунтувати процедуру емпіричного дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів;
- проаналізувати результати емпіричного дослідження фасилітативної поведінки майбутніх психологів.

Аналіз сучасних досліджень. Останні десятиріччя науковці та практики шукають відповіді на питання, як підсилити фасилітативні підходи у середовищі професій «людина — людина». Складно переоцінити роль фасилітації в професійній діяльності психолога. Адже реалізація психологічної допомоги передбачає використання потужного фасилітативного впливу з метою зменшення ступеня прояву негативних переживань, стимуляції особистісного зростання клієнта, розвитку його суб'єктності, готовності до прийняття власного вибору та реалізації прийнятих рішень.

Дослідження феномену фасилітації є досить неоднозначними в сучасній психологічній науці. Це пояснюється активною розробкою понятійної складової фасилітації не лише психологами, а й соціологами, філософами, педагогами. Варто зазначити, що в широкий науковий обіг термін «фасилітація» було введено представником гуманістичної психології К. Роджерсом, а його концепція фасилітації знайшла відгук і в працях екзистенційних психологів, таких як А. Адлер, А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм. Таким чином, на сьогодні найбільш уживаним вважається тлумачення фасилітації, розроблене в рамках гуманістичної психології, яке передбачає розуміння її як основоположного

елемента повноцінно функціонуючої особистості. Свій подальший розвиток розуміння змісту фасилітації отримало і завдяки роботам вітчизняних вчених, зокрема Г. Балла, О. Власової, Е. Гуцало, О. Левченко, П. Лушина, В. Татенка, Г. Радчук та ін.

Так, у роботі О. Левченко (2011) розглядається питання педагогічної фасилітації, дослідження М. Казанжи (2012) присвячені фасилітативному потенціалу особистості, а П. Лушин (2015) запропонував екофасилітативний підхід у формуванні особистісно-опосередкованих компетенцій при підготовці практичних психологів. На нашу думку, спільними моментами в точках зору різних авторів є розуміння фасилітації як процесу організації міжособистісної взаємодії для забезпечення оптимальних умов саморозвитку, самопізнання, самоаналізу та розкриття власних внутрішніх потенцій. Таким чином, фасилітація в професійній діяльності психолога є перетворювальним актом співробітництва, який породжує позитивний психологічний мікроклімат взаємодії з клієнтом. А отже головний секрет фасилітації полягає в тому, що задля досягнення більш ефективних результатів необхідно, аби рішення створювалися, розумілися та сприймалися людьми, на яких вони впливають.

Можливості реалізації фасилітативного впливу в ситуаціях взаємодії психолога з клієнтом опосередковуються присутністю в його поведінці особливих, професійно унормованих активностей, які формуються під впливом професійних знань. На нашу думку, саме розвиток фасилітативної поведінки може допомогти майбутнім психологам сформувати професійно значущі компетентності, ціннісно важливі особистісні конструкти, які в майбутньому визначатимуть професіоналізм фахівця. Таким чином, ми пропонуємо розглядати фасилітативну поведінку як систему послідовних дій, спрямовану на підтримку конструктивного професійного діалогу (з клієнтом, іншим фахівцем) в емоційно сприятливій комфортній атмосфері з метою максимального залучення учасників до спільного розв'язання завдань. Для нашого дослідження важливо виокремити психологічні чинники фасилітативної поведінки майбутніх психологів, оскільки саме вони будуть визначальною умовою втілення фасилітативного впливу в рамках взаємодії клієнт — психолог.

Для виявлення психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів нами було проведено емпіричне дослідження, в якому взяло участь 108 досліджуваних —

студентів спеціальності 053 — Психологія віком від 17 до 22 років, з яких 91 особа жіночої статі та 17 осіб чоловічої. Групу респондентів склали студенти, які здобувають освіту в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка та Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. Для реалізації мети емпіричного дослідження нами було використано авторське письмове опитування та короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) в адаптації М. Кліманської, І. Галецької. Письмове опитування включало 8 запитань відкритого та закритого типу для визначення рівня обізнаності студентів щодо поняття «фасилітативна поведінка». Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) в адаптації М. Кліманської, І. Галецької спрямований на вивчення глибинних психологічних рис, які визначають схильність особистості до фасилітативної поведінки. Автори методики пропонують для оцінки особистості розглядати п'ять фундаментальних факторів, таких як: екстраверсія, дружелюбність, добросовісність, емоційна стабільність та відкритість новому досвіду. Ці чинники вважаються універсальними, надкультуральними та наддемографічними, найбільш загальними характеристиками, які максимально повно та різнобічно характеризують особистість (Кліманська, Галецька, 2021). Досліджуваним пропонується перелік якостей, навпроти кожної з яких потрібно зазначити ступінь своєї згоди, залежно від того, якою мірою ця характеристика стосується особисто самого досліджуваного.

Результати дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів засвідчили таке. У відповідях респондентів на запитання анкети «Чому Ви обрали професію психолога?» бачимо, що більшість з них вибрала такі варіанти: «Хочу стати висококваліфікованим спеціалістом» (62,2 %); «Хочу допомагати людям» (56,3 %). Це свідчить про переважання у студентів — майбутніх психологів — внутрішньої (професійної) мотивації. А отже, на першому місці для них — професійні мотиви, мотиви розвитку себе як майбутнього професіонала. Мотивація вибору майбутньої професії набуває внутрішнього характеру, що дає змогу студентам розкрити особистісний смисл навчально-професійної діяльності й включити її до системи власних життєвих цінностей. У центрі уваги таких студентів перебуває зміст, засоби й способи майбутньої професійної діяльності. Оцінка власної

діяльності як успішної проявляється не тільки у високому рівні успішності, але й у високій самооцінці студентів, самоставленні до себе як до майбутнього професіонала.

Водночас 59,2 % респондентів прагнуть до успіху в майбутній професійній діяльності, що свідчить про зовнішню мотивацію, яка ґрунтується на їхній готовності до здійснення певного способу дії з опорою на зовнішні умови та власний досвід — «бути постійно готовим до чергових занять», «виконувати педагогічні вимоги», «одержати диплом», «успішно вчитися, скласти іспити на “добре” і “відмінно” тощо.

Серед опитаних студентів 53,4 % хочуть «здобути глибокі й міцні знання для себе осо-

бисто», що вказує на переважання у них учбової мотивації, яка ґрунтується на почутті обов'язку, відповідальності, цілеспрямованості, розвинутих вольових якостях, умінні мобілізувати власні сили для навчання, високому рівні успішності й визначається в спрямованості здобувачів освіти на здобуття знань: «набути глибоких і міцних знань», «одержати інтелектуальне задоволення», «успішно продовжувати навчання на наступних курсах» тощо (рис. 1).

Значна більшість майбутніх психологів (84,3 %) вважає фасилітацію одним із видів діяльності психолога (рис. 2). Проте майже 15 % респондентів не змогли відповісти на це запитання.

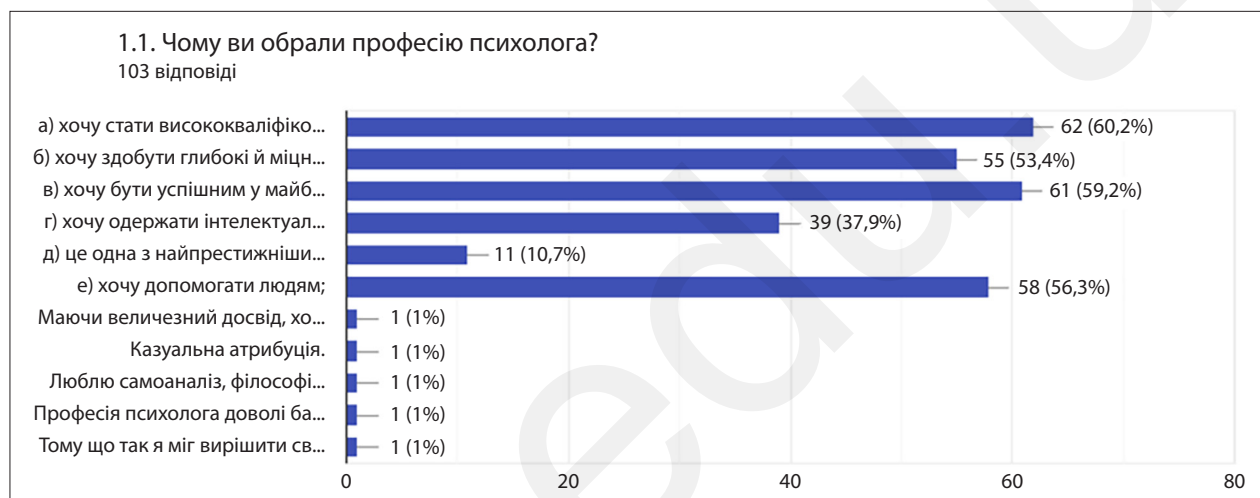

Рис. 1. Структура мотивів навчальної діяльності студентів-психологів (n = 108)

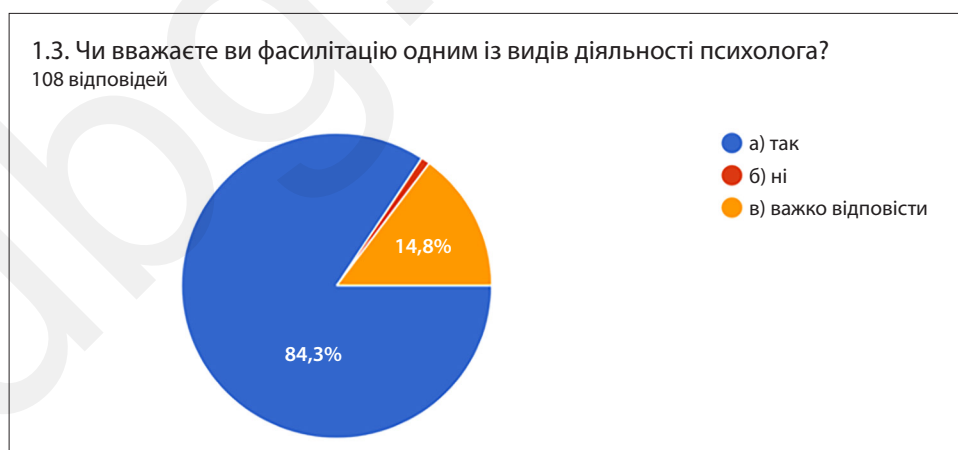

Рис. 2. Розподіл відповідей студентів — майбутніх психологів — на запитання анкети «Чи вважаєте Ви фасилітацію одним із видів діяльності психолога» (n = 108)

Особливо важливо для нас було дізнатися, що більшість студентів (59,3 %) визначає суть фасилітативної поведінки у сприянні розвитку й саморозвитку особистості; 25 % — тлу-

мачить її як допомогу клієнтові у розв'язанні проблем, а 15,7 % — вважають її суттю розробку чітких рекомендацій і порад клієнтові (рис. 3).

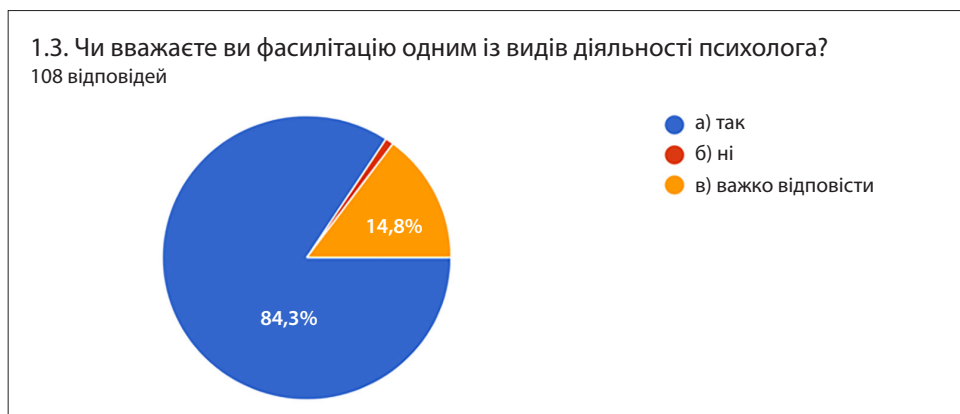

Рис. 3. Розподіл відповідей студентів — майбутніх психологів — щодо суті фасилітативної поведінки психолога (n = 108)

Серед найважливіших аспектів фасилітативної поведінки психолога майбутні фахівці зазначили два: комунікативний — створення та підтримка доброзичливої атмосфери спіл-

кування, ефективної комунікації між людьми; адаптивний — соціалізація людини, її включення до соціальних взаємин, пристосування до соціальних умов (рис. 4).

Рис. 4. Розподіл відповідей студентів — майбутніх психологів — щодо аспектів фасилітативної поведінки психолога (n = 108)

Серед індивідуально-особистісних якостей, які визначають фасилітативну поведінку психолога, студенти найчастіше вибирали комунікабельність (86,1%), толерантність (79,6%), відкритість (75%), впевненість у собі (72,2%) та емпатійність (70,4%) тощо (рис. 5).

Варто звернути увагу й на те, що більшість (79,6%) студентів зазначила, що навчання в університеті сприяє розвитку фасилітативних здібностей у майбутніх психологів (рис. 6).

Водночас, оцінюючи рівень своєї готовності до реалізації фасилітативної поведінки у майбутній професійній діяльності, більшість визначила його як середній (37%) або вище середнього (31,5%) (рис. 7).

Аналізуючи результати, отримані за методикою ТІРІ, бачимо, що за всіма показниками у наших досліджуваних переважає високий рівень показників (рис. 8).

Так, 87,16% майбутніх психологів притаманний високий рівень екстраверсії, що вказує на їхню схильність до соціальної взаємодії, енергійність, активність, оптимізм, товарицькість, переважання позитивних емоцій. А 79,8% досліджуваних властивий високий рівень дружелюбності, що свідчить про їхню чутливість та зацікавлене ставлення до оточуючих, альтруїстичність, переважання товарицькості та схильності до емпатії, готовність до співчуття, лагідність, скромність та прихильність до інших, прагнення допомогти.

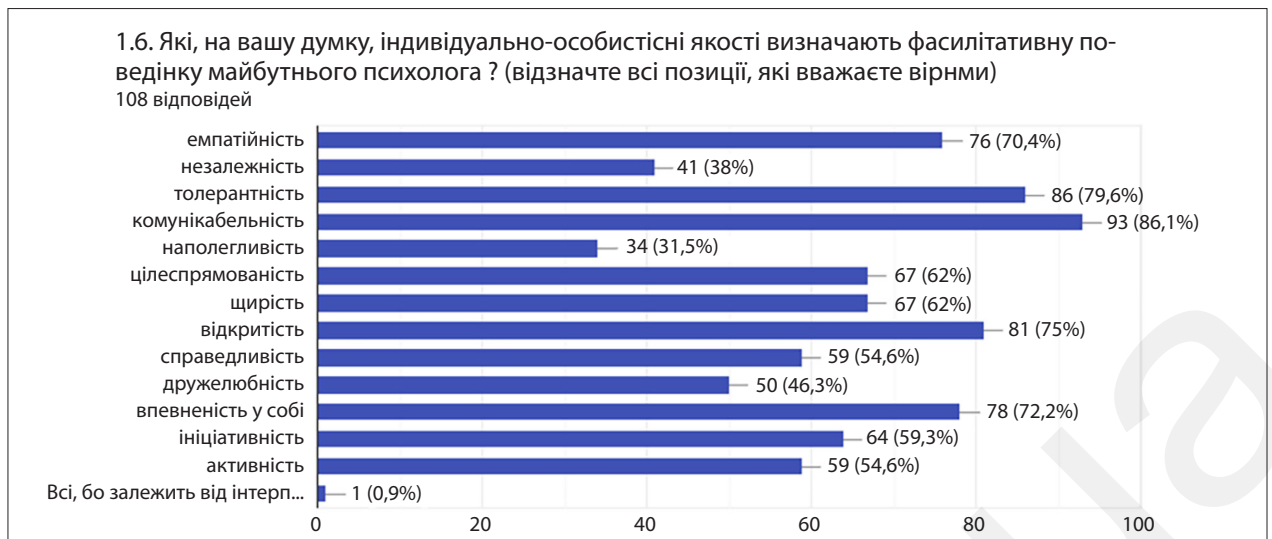

Рис. 5. Розподіл відповідей студентів — майбутніх психологів — щодо індивідуально-особистісних якостей, які визначають фасилітативну поведінку психолога (n = 108)

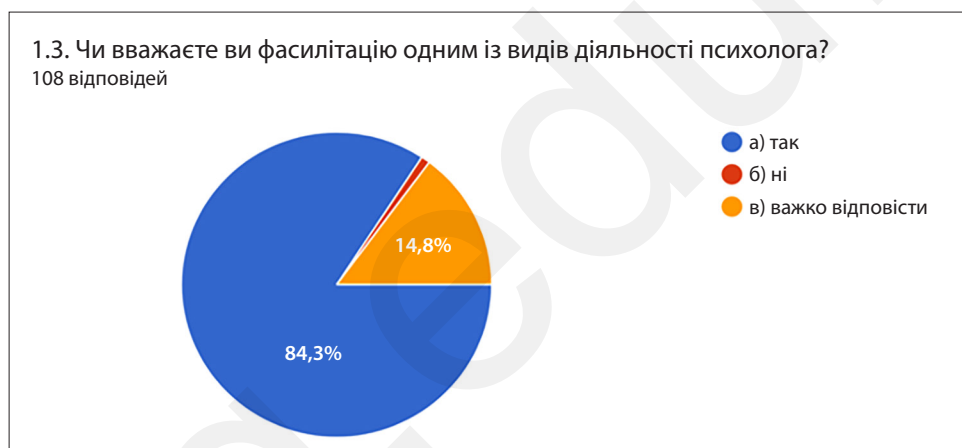

Рис. 6. Розподіл відповідей студентів — майбутніх психологів — щодо сприяння навчання в університеті розвитку фасилітативних здібностей у майбутніх психологів (n = 108)

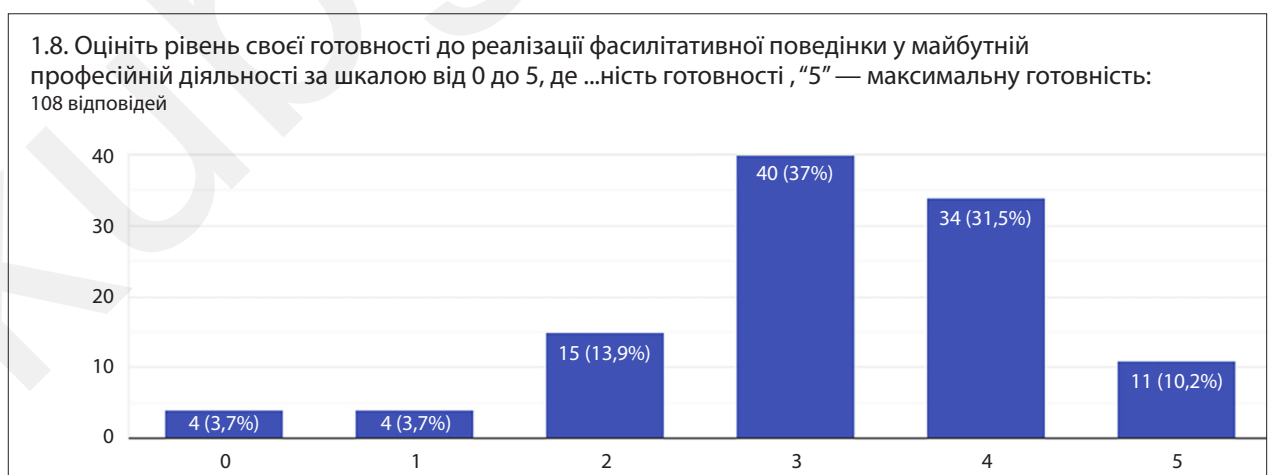

Рис. 7. Розподіл показників рівнів готовності студентів до реалізації фасилітативної поведінки у майбутній професійній діяльності (n = 108)

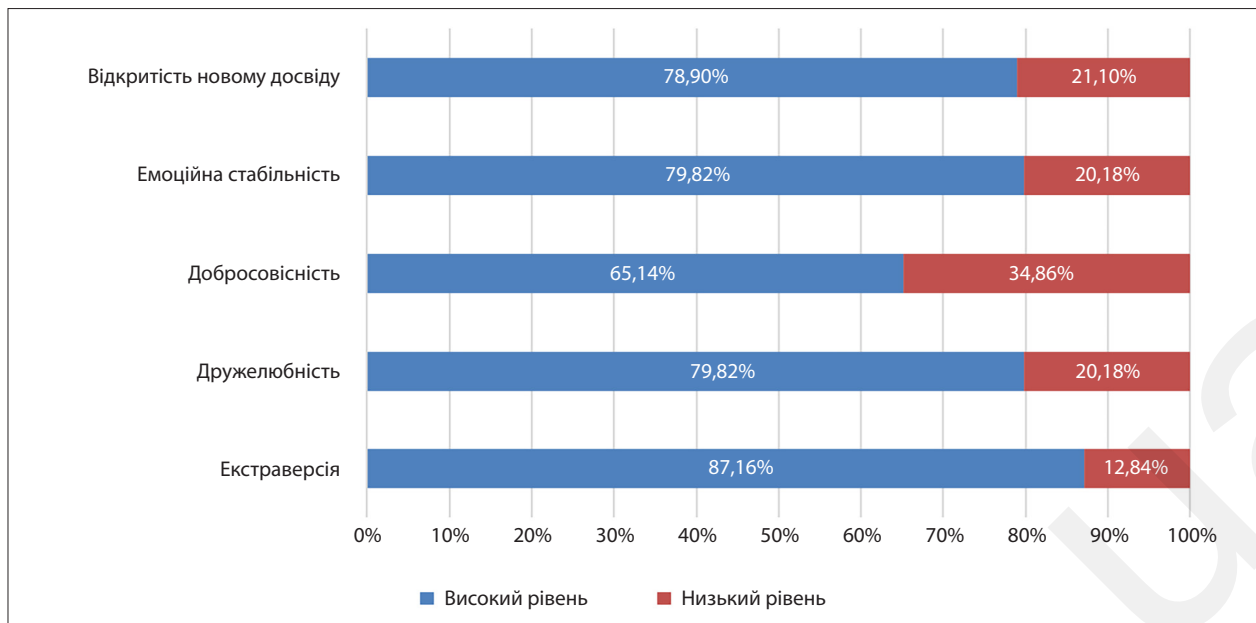

Рис. 8. Розподіл показників за шкалами методики ТІРІ

Переважання показників з високим рівнем за шкалою «Добросовісність» свідчить про високий рівень мотивації та наполегливості у ставленні студентів до цілей та дій, їхню відповідальність, розсудливість і надійність, схильність підтримувати порядок, перфекціонізм. Не менш важливе значення мають показники за шкалою «Емоційна стабільність», які вказують на здатність студентів — майбутніх психологів — до емоційної адаптації, вміння долати стресові ситуації, їхню врівноваженість і здатність до саморегуляції у разі переживання негативних емоцій. Серед досліджуваних 78,9 % мають високий рівень за показником «Відкритість новому досвіду», що дає змогу охарактеризувати їх як таких, що проявляють інтерес і зацікавленість до всього, що відбувається навколо них, є відкритими до нового досвіду, мають високий рівень креативності, пізнавальної активності, толерантності до нового, схильності до пошуку та позитивної оцінки нового життєвого досвіду.

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз доробку вітчизняних та зарубіжних науковців засвідчив, що дослідження феномену фасилітації є досить неоднозначними в сучасній психологічній науці. Це пояснюється активною розробкою понятійної складової фасилітації не лише психологами, а й соціологами, філософами, педагогами. Наша позиція щодо тлумачення розуміння змісту поняття фасилітативної поведінки майбутніх психологів полягає в тому, що це система послідовних дій,

спрямованих на підтримку конструктивного діалогу в емоційно сприятливій атмосфері з метою максимального залучення для спільного розв'язання завдань професійної діяльності. До процедури емпіричного дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки було залучено 108 респондентів двох закладів вищої освіти, а саме Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Зміст емпіричного дослідження склали письмовий авторський опитувальник та короткий п'ятифакторний опитувальник особистості ТІРІ (ТІРІ-UKR) в адаптації М. Кліманської, І. Галецької. За результатами емпіричного дослідження психологічних чинників фасилітативної поведінки майбутніх психологів було виявлено: 1) відповідно до результатів авторського письмового опитування, спрямованого на визначення рівня обізнаності студентів щодо поняття «фасилітативна поведінка», основними психологічними чинниками фасилітативної поведінки майбутніх психологів можна вважати домінування внутрішньої мотивації професійного вибору, гуманістичну спрямованість особистості, усвідомлення ролі та змісту фасилітативної поведінки в професійній діяльності психолога. Найважливішими аспектами фасилітативної поведінки психолога студенти вважають комунікативний та адаптивний. Серед індивідуально-особистісних якостей найбільш значущими в забезпеченні можливості реалізації фасилітативної

поведінки виступають такі риси, як комунікабельність, толерантність, відкритість, упевненість у собі, емпатійність, цілеспрямованість та щирість. Загалом студенти готові до реалізації фасилітативної поведінки; 2) дослідження за коротким п'ятифакторним опитувальником особистості ТІРІ (ТІРІ-УКР) продемонструвало наявність та високий рівень розвитку у студентів екстраверсії, дружелюб-

ності, добросовісності, емоційної стабільності та відкритості новому досвіду як глибинних психологічних рис, які визначають схильність особистості до фасилітативної поведінки.

До перспективних напрямів дослідження зазначеної проблеми належить визначення психологічних аспектів готовності психологів до реалізації у психологічній практиці фасилітативної поведінки.

ДЖЕРЕЛА

1. Балл Г. Раціогуманістична орієнтація в методології людинознавства: наукове видання (ред. В.О. Медінцев). Київ: Вид-во ПП «СКД», 2017. 204 с.
2. Волошко Г.В. Фасилітативний підхід у діяльності викладача як сучасний напрям реформування вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9 (63). С. 96–106.
3. Казанжи М. Поняття фасилітативності, її види та деякі грані прояву основної функції. *Теорія і практика сучасної психології*. 2012. Вип. 5. С. 25–32.
4. Кліманська М., Галецька І. Українська адаптація короткого п'ятифакторного опитувальника особистості ТІРІ (ТІРІ-УКР). *Психологічний часопис: науковий журнал*. 2021. № 3. Вип. 5. Київ: Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. С. 57–74.
5. Левченко О.О. Педагогічна фасилітація як феномен формування фасилітативного стилю педагогічної взаємодії майбутніх викладачів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: *Психологія і педагогіка*. 2011. Вип. 18. С. 147–158. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Nznuoapp_2011_18_19 (дата звернення: 31.10.2024).
6. Лушин П.В., Воляннюк Н.Ю., Брюховецька О.В. та ін. Особистісно-орієнтована підготовка майбутніх психологів у системі післядипломної педагогічної освіти. Київ: НАПН України, Ун-т менедж. освіти, 2014. 222 с.
7. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи: моногр. 2-ге вид., розш. і доповн. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.
8. Роджерс К. Вчитися бути вільним. *Гуманістична психологія: Антологія*: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів: у 3-х т. [упоряд. Роман Трач (США) і Георгій Балл (Україна)]. Київ: Університетське вид-во «Пульсари», 2001. С. 38–61.
9. Хілько С.О. Фасилітативний підхід до професійної підготовки майбутніх психологів. *Психолого-педагогічне забезпечення модернізації післядипломної педагогічної освіти в умовах змін*: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція / Держ. вищ. навч. закл. «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Київ, Донецьк, 2014. С. 188–191.
10. Arlin Cuncic. (2023) What Is Social Facilitation? Verywellmind. April 12. URL: <https://www.verywellmind.com/an-overview-of-social-facilitation-4800890> (дата звернення: 31.10.2024).
11. Dr. Saul McLeod. (2023) Social Facilitation. Simplypsychology. October 5. URL: <https://www.simplypsychology.org/social-facilitation.html> (дата звернення: 31.10.2024).
12. Healy, P. (2012). Toward an integrative, pluralistic psychology: On the hermeneutico-dialogical conditions of the possibility for overcoming fragmentation. *New Ideas in Psychology*, Vol. 30, pp. 271–280.
13. Holen R., Ashwin P., Maassen P., Stensaker B. (2021) Student Partnership: Exploring the dynamics in and between different conceptualizations. *Studies in Higher Education*. № 46 (12). Pp. 2726 – 2737.
14. Mann T. (2007) Facilitation: Key Techniques for Effective Group Work. – Resource Production.
15. McLaughlin C., & Black-Hawkins K. (2006). A Schools-University Research Partnership: Understandings, models and complexities. *Journal of In-Service Education*. №30 (2). Pp. 265–284.
16. Myers David G., Jeeves Malcolm A. (2002) *Psychology Through the Eyes of Faith*. Harper San Francisco, 256 p.

REFERENCES

1. Ball, H. (2017). Ratsiohumanistychna oriientsatsiia v metodolohii liudynoznavstva [Rational Humanistic Orientation in the Methodology of Humanities]. *Naukove vydannia* (red. V.O. Miedintsiev), Kyiv: Vyd-vo PP «SKD», 204 p. [in Ukrainian].
2. Voloshko, H. V. (2016). Fasyliatyvnyi pidkhid u diialnosti vykladacha yak suchasnyi napriam reformuvannia vyshchoi osvity [A facilitative approach in the activity of a teacher as a modern direction of higher education reform]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 9(63), pp. 96–106 [in Ukrainian].
3. Kazanzhy, M. (2012). Poniattia fasyliatyvnosti, yii vydy ta deiaki hrani proiavu osnovnoi funktsii [The concept of facilitation, its types and some aspects of the manifestation of the main function]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*, Vyp. 5, pp. 25–32 [in Ukrainian].
4. Klimanska, M., & Haletska, I. (2021). Ukrainaska adaptatsiia korotkoho piatyfaktornoho opytuvalnyka osobystosti TIPI (TIPI-UKR). [Ukrainian Adaptation of the Short Five Factor Personality Questionnaire (TIPI-UKR)]. *Psychological Journal*, 5, Kyiv: H.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, pp. 57–74 [in Ukrainian].
5. Levchenko, O. O. (2011). Pedahohichna fasyliatatsiia yak fenomen formuvannia fasyliatyvnoho stylu pedahohichnoi vzaiemodii maibutnikh vykladachiv [Pedagogical facilitation as a phenomenon of formation of a facilitative style of pedagogical interaction of future teachers]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, Serii: *Psykholohiia i pedahohika*, Vyp. 18, pp. 147–158 [in Ukrainian]. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Nznuoapp_2011_18_19
6. Lushyn, P. V., Volianiuk, N. Yu., Briukhovetska, O. V., et al (2014). Osobystisno-oriientovana pidhotovka maibutnikh psykholohiv u systemi pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Personal-Oriented Training of Future Psychologists in the System of Postgraduate Pedagogical Education]. Kyiv : NAPN Ukrainy, Un-t menedzh. Osvity, 222 p. [in Ukrainian].
7. Radchuk, H. K. (2014). Aksiopsykholohiia vyshchoi shkoly [Axiopsychology of the Higher School]. Monohrafiia, 2-he vyd., rozsh. i dopovn., Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, 380 p. [in Ukrainian].
8. Rodzhers, K. (2001). Vchytysia buty vilnym [Learning to be free] Humanistychna psykholohiia: Antolohiia: navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv: u 3-kh t. [uporiad. Roman Trach (SShA) i Heorhii Ball (Ukraina)]. Kyiv: Universytetske vydavnytstvo «Pulsary», pp. 38–61 [in Ukrainian].
9. Khilko, S. O. (2014). Fasyliatyvnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh psykholohiv. Psykholoho-pedahohichne zabezpechennia modernizatsii pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity v umovakh zmin [Facilitative approach to professional training of future psychologists. Psychological and pedagogical support for the modernization of postgraduate pedagogical education in the conditions of change]. *Vseukrainska naukovo-praktychna Internet-konferentsiia Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad "Universytet menedzhmentu osvity" NAPN Ukrainy*, Kyiv, Donetsk, pp. 188–191 [in Ukrainian].
10. Arlin Cuncic. (2023). What is Social Facilitation? Verywellmind. April 12 [in English]. <https://www.verywellmind.com/an-overview-of-social-facilitation-4800890>
11. Dr. Saul McLeod. (2023). Social Facilitation. *Simplypsychology*, October 5 [in English]. <https://www.simplypsychology.org/social-facilitation.html>
12. Healy, P. (2012). Toward an Integrative, Pluralistic Psychology: On the hermeneutico-dialogical conditions of the possibility for overcoming fragmentation. *New Ideas in Psychology*, Vol. 30, pp. 271–280 [in English].
13. Holen, R., Ashwin, P., Maassen, P., & Stensaker, B. (2021). Student Partnership: Exploring the dynamics in and between different conceptualizations. *Studies in Higher Education*, 46(12), pp. 2726–2737 [in English].
14. Mann, T. (2007) Facilitation: Key Techniques for Effective Group Work. Resource Production [in English].
15. McLaughlin, C., & Black-Hawkins, K. (2006). A Schools-University Research Partnership: Understandings, models and complexities. *Journal of In-Service Education*, 30(2), pp. 265–284 [in English].
16. Myers David, G., & Jeeves Malcolm, A. (2002). *Psychology Through the Eyes of Faith*. Harper San Francisco, 256 p. [in English].

Tsiuman T., Adamska Z., Reva H.

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FACILITATIVE BEHAVIOUR OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

The article provides a theoretical analysis of the main approaches to the definition of facilitation in the works of Ukrainian and foreign researchers. Attention is paid to the conceptual foundations of facilitation analysis in various scientific psychological schools. It is noted that facilitation has been studied in the context of humanistic and existential approaches. It is allocated from the array of scientific concepts of domestic and foreign research, the concept of facilitation as a process of organizing interpersonal interaction to ensure optimal conditions for self-development, self-knowledge, self-analysis and disclosure of one's own internal potentials. The content of the concept of facilitative behaviour of future psychologists as a system of consistent actions aimed at maintaining a constructive dialogue in an emotionally favorable atmosphere in order to maximize the involvement in joint solution of professional tasks is outlined. The procedure of empirical research of psychological factors of facilitative behaviour of future psychologists is substantiated. An author's questionnaire aimed at determining the level of students' awareness of the concept of "facilitative behavior" is proposed, and a short five-factor personality questionnaire TIPI (TIPI-UKR) in the adaptation of M. Klimanska, I. Haletska is chosen to identify the deep psychological traits that determine the personality's tendency to facilitative behavior. The results of an empirical study of psychological factors of facilitative behaviour of future psychologists are analysed. According to the results of an empirical study of psychological factors of future psychologists' facilitative behaviour, it is found that the main psychological factors that can be considered are the dominance of intrinsic motivation for professional choice, humanistic orientation of the personality, awareness of the role and content of facilitative behaviour in the professional activity of a psychologist. Students consider that the most important aspects of a psychologist's facilitative behaviour are communicative and adaptive. Among the individual and personal qualities, the most significant in ensuring the possibility of implementing facilitative behaviour are such traits as sociability, tolerance, openness, self-confidence, empathy, purposefulness and sincerity.

Keywords: *facilitation, facilitative behaviour, future psychologist, self-confidence, empathy, purposefulness.*

Стаття надійшла до редакції: 07.10.2024 р.

Прийнято до друку: 21.10.2024 р.